

Oppergod met bliksemschicht

Sinds in de negentiende eeuw de Noord-Nederlandse terpen werden afgegraven om de vruchtbare aarde als grondverbeteraar te verkopen kwamen allerlei prachtige vondsten boven de grond. De goed bewaarde 'grondsporen' kregen aanvankelijk weinig aandacht, maar gouden en zilveren, munten, vaatwerk en sieraden werden opgemerkt en verzameld.

Daartoe behoorde ook een opvallende groep van bronzen beeldjes van Romeinse goden en godinnen. In Noord-Nederland zijn daar meer van gevonden dan het in door Romeinen bezette Zuid-Nederland! De beeldjes zijn tien tot dertig centimeter hoog en van mooi gegoten brons. De Romeinen kennen veel verschillende goden. Om hen van elkaar te onderscheiden hadden ze eigen attributen.

Op de foto zien we oppergod Jupiter. Hij heeft een bliksemschicht in zijn rechterhand en in de andere hand mogelijk een scepter. Laatste is afgebroken en verdwenen. Het hele Romeinse pantheon is terpen bij elkaar verzameld: de handelsgod Mercurius met zijn buidel met geld, de oorlogsgod Mars, naakt en met een enorme helm, landbouwgodin Ceres, Juno de vrouw van Jupiter, god van de wijn Bacchus, Apollo, en niet te vergeten de godin van de wijsheid Minerva. Daarnaast zijn er bronzen beeldjes gevonden van paarden, geiten en een haan. De godenbeeldjes werden in de negentiende eeuw dadelijk herkend en doorgaans ook goed geduid. De Romeinse godenwereld was sinds de Renaissance bij geleerden goed bekend. Iedere dokter, dominee of advocaat had er op het gymnasium over geleerd en vond ze nu in de eigen terp!

We weten niet of de terpbewoners van bijvoorbeeld Ezinge, Wijnaldum, Wirdum of Blija dezelfde betekenis aan de beeldjes hechtten als de Romeinen. Er is maar weinig bekend over de levensbeschouwing van de vroeger terpbewoners. Ze kenden meerdere eigen Germaanse goden zoals Wodan, Donar en Freya, waar de woensdag, donderdag en vrijdag naar zijn genoemd. De zon en de maan waren ook van betekenis, net zoals talloze geesten en ongrijpbare machten. Offers, ook mensenoffers, werden zo nodig gebracht en kostbaarheden werden aan de grond toevertrouwd in de hoop op een zegenrijk bestaan.

Maar herkenden de oude Friezen in de beeldjes hun eigen goden? Was Jupiter voor hen Wodan of zagen zij iets anders in de beeldjes? Er zijn maar heel weinig inheemse voorstellingen van mensen of dieren bekend. Het gezichtsmasker uit Middelstum en een mannetje uit Wirdum (Groningen) behoren tot deze uitzonderingen.

Het kan ook zijn dat mensen de beeldjes niet in huis hadden omdat ze het geloof aanhingen, maar dat deze beeldjes als prestigevoorwerp cadeau werden gegeven door een Romeinse gezant. Wie in een hedendaags warenhuis of bloemenhandel de voorraad Boeddhabeeldjes ziet, kan ten onrechte dat heel Nederland tegenwoordig Boeddhist is. Voor de terpbewoner kan een Romeins beeldje ook een bijzonder siervoorwerp uit verre oorden zijn geweest, gekregen als relatiegeschenk. Of een herinnering aan een Romeinse diensttijd. De mooie beeldjes zullen wel altijd met raadselen omgeven topstukken in onze provinciale musea blijven.

Egge Knol – Groninger Museum

Meer lezen:

A.N. Zadoks-Josephus Jitta, W.J.T. Peters & W.A. van Es, 1967: Roman bronze statuettes from the Netherlands, 1 Statuettes found north of the limes. Groningen.

Erfgoedorganisatie: Groninger Museum

Beschrijvingstitel: Oppergod met bliksemschicht

Oneliner / quote: We weten niet of de terpbewoners van bijvoorbeeld Ezinge dezelfde betekenis aan de beeldjes hechtten als de Romeinen

Materiaal: brons

Onderwerp: Archeologie

Fotografie uitsnede: Marten de Leeuw

Fotografie: Marten de Leeuw